

Prof.Dr.Afife MAT

1953'te Fatsa (Ordu)'da doğdu. 1972'de Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesini ve Mart 1977'de İ.Ü.Eczacılık Fakültesini bitirdi. Temmuz 1977'de aynı Fakültenin Farmakognozi Kürsüsüne asistan olarak atandı ve doktora çalışmalarına başladı. Kasım 1980'de "Papaver spicatum ve P.strictum türlerinin alkaloidleri" konulu doktora tezi ile Dr.Sci.Pharm. ünvanını aldı. 1981'de 6 ay ve 1982-83'te (Fransız Hükümetinin bursuyla) 1 yıl süreyle Güney Paris Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakognozi Laboratuvarında Prof.A.Cavé ile Papaver türlerinin alkaloidleri üzerinde çalıştı. 1985'te 1 ay süreyle Paris Eczacılık Fakültesi ve Paris Zehir Danışma Merkezinde zehirli bitkiler ve bitki zehirlenmeleri konusunda incelemeler yaptı. 1984'te yardımcı doçent ve 1987'de doçent oldu. 15 Şubat 1995'te Farmakognozi profesörlüğüne atandı. Halen İ.Ü.Eczacılık Fakültesi Farmakognozi Anabilim Dalında öğretim üyeliğine devam etmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.

FRANSA'DA FİTOTERAPİ

Fransa'da halk sağlığı kanununa göre tıbbi bitkilerin satışı sadece eczacılar ve herboristler tarafından yapılabilir. Herborist diploması en son 1941 yılında verilmiş olup bir kanunla herborist yetiştiren okullar bu tarihte kapatılmıştır. Ancak o tarihe kadar diploma almış olanların mesleklerini devam ettirmelerine izin verilmiştir. Dolayısıyla bugün Fransa'da sadece eczacılar tıbbi bitkilerin satışı ve bitkisel ilaçların hazırlanmasında yetkilidir.

Fransa'da eczacılık öğretiminde 3 üncü ve 4 üncü yılda Farmakognozi okutulmakta, 5 inci yılda ise eczane eczacılığını seçenlere "Tıbbi Bitkiler ve Fitoterapi İlaçları" dersi Farmakognozi öğretim üyeleri tarafından verilmektedir. Hem teorik hem pratik olarak verilen bu ders kapsamında fitoterapinin tedavideki yeri, tıbbi bitkilerin üretimi ve kontrolü, eczanede tıbbi bitkilerin satışı, fitoterapi ilaçlarının hazırlanması, tıbbi bitkiler ve bitkisel ilaçlar ile ilgili kanun ve yönetmelikler ve fitoterapide kullanılan bitkiler

etkilerine göre sınıflandırılarak öğretilmektedir. Ayrıca zehirli bitkiler ve fitoterapide dikkat edilmesi gereken hususlar, bitkisel ilaçların halka nasıl sunulacağı ve halkın nasıl bilgilendirileceği konusunda da eğitim verilmektedir.

Fransa'da bitkisel ilaçlar, dolayısıyla tıbbi bitkiler diğer bütün ilaçlar gibi kabul edildiğinden kontrollerinin yapılması da gerekli görülmektedir. Eczacı drogları bir farmasötik laboratuvarından alabildiği gibi bir toptan drog satıcısından da alabilir. Bir laboratuvarından aldığı zaman drogün farmakopeye uygunluğunun kontrol edilmiş ve etken madde miktarı tayin edilmiş olduğundan emindir. Ancak droglar bir toptan satıcıdan alınmışsa hastaya satışında tüm sorumluluk eczacıya aittir. Bunun için eczacı bütün kontrolleri kendisi yapmak zorundadır.

Fransa'da bitkisel ilaçların satışı ve ruhsatlandırılması özel bir yönetmeliğe göre yapılmaktadır. Bitkilerin geleneksel kullanımları esas olarak kabul edilmiş olup, bu çerçevede tedaviye sunulan bir bitki için toksikolojik, farmakolojik ve klinik incelemeye gerek duyulmamaktadır.

Bu bitkiler için sadece botanik ve kimyasal kontrol ile hazırlanış bilgilerini vermek yeterlidir. Ancak bir bitki geleneksel kullanımın dışında bir endikasyonla takdim ediliyorsa farmakolojik ve klinik dosyaların da hazırlanması gereklidir. Sağlık Bakanlığı her bitkinin hangi endikasyonlarda kullanılabileceği ve hangi farmasötik formlarda hazırlanabileceğini belirlemiş ve bunları listeler halinde yayınlamıştır. Eczacı bu prensiplere sadık kalmak kaydıyla eczanesinde her türlü tıbbi bitkiyi satabilir ve bitkisel ilaç hazırlayabilir.

Bitkiler ekstre veya tentür hazırlanarak ilaç haline getirilebildiği gibi, jelatin kapsül halinde de kullanıma sunulmaktadır. Bugün Avrupa'da, özellikle Fransa'da en çok kullanılan bu şekil, kurutulmuş ve toz edilmiş drogların kapsüle doldurulmasıyla hazırlanır. Droglar toz edilirken değirmende sürtünmeden ötürü oluşan ısıdan etken maddelerin etkilenmemesi için soğukta öğütme yöntemi kullanılmaktadır. Soğukta öğütme sıvı azot altında ve -196°C'de yapılmaktadır. Yapılan incelemeler, klasik bir öğütme sırasında oluşan ısı ve oksidasyon nedeniyle vitaminler, enzimler, uçucu maddeler gibi birçok maddenin bozulduğunu göstermiştir. Bunu önlemek için soğukta toz etme yöntemi tercih edilmektedir.

Total bitki tozunun kapsül halinde alınmasının etken maddelerin hiçbir değişikliğe uğramadan organizma tarafından alınmasını sağladığı, dolayısıyla daha etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, soğukta toz edilmiş drogun ince granül yapısı etken maddelerin daha iyi salınmasını sağlamaktadır. Kısacası total toz, total biyoyararlanım demektir. Her kapsülde bulunan drog miktarı ve etken madde miktarı belli olduğundan dozajını saptamak da kolaydır. Fransa'da tıbbi bitkileri kapsül halinde hazırlayan firmalara örnek olarak Arkopharma ve Boiron firmaları verilebilir.

Eczanelerde bitkisel ilaçlar için genellikle ayrı bir stand bulundurulmaktadır. İlaçlar endikasyonlarına göre gruplandırılarak teşhir edilmektedir. Örneğin yaşlanmaya karşı, eklem ve kaslara etkili, deri, tırnak ve saçlara etkili, bronşlar, kulak, burun ve boğaza etkili, beyine etkili, kan dolaşımına etkili, sindirim sistemine etkili, uykusuzluk ve sinir sistemine etkili, üriner sisteme etkili, kadın hastalıklarında kullanılanlar, kuvvet vericiler ve zayıflatıcılar diye tanıtılmaktadır. Hastalar bitkisel ilaçlar konusunda doğrudan eczacılara başvurarak bilgi almakta ve onların tavsiyesine göre bu ilaçları kullanmaktadırlar. Ayrıca hastaların anlayacağı şekilde resimli broşürler de hazırlanmıştır ve eczacı tarafından hastalara verilir.

Bugün Fransa'da ruhsatlı ilaçların, yani Vidal'de (Fransız ilaç rehberi) kayıtlı ilaçların, yaklaşık % 10'unu bitkisel ilaçlar teşkil etmektedir. Bu ilaçların sayısı kullanım alanlarına göre incelendiğinde sindirim sistemi hastalıklarında kullanılan ilaçların başta geldiği bunu kan dolaşımında ve solunum sistemi hastalıklarında kullanılan ilaçların takip ettiği görülmektedir.

KAYNAKLAR:

1. AESOP Study on the Economic and Legal Framework for Non-Prescription Medicine in Europe : France, 1998.
2. Girre L. Traditions et Propriétés des Plantes Médicinales, Privat, Paris 1997.
3. Lacroix L, Dore JC, Lacroix R, Pothier J, Viel C. La place actuelle des plantes dans la thérapeutique française, Phytotherapy 38/39, 26-31, 1992.
4. Médicaments à base de plantes, Agence du Médicament, Paris 1998.